

„Az üveg, az valami más...”

Horváth Márton (1941–2013) üvegművész

**Horváth Márton:
Kétsoros nyakék /
Márton Horváth:
Double stranded
necklace**

[Budapest, 1974]
*magra forgatott,
anyagában színezett
üveggyöngyök,
kerülete: 45 cm
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
core-formed, glass
beads of coloured raw
material, perimeter:
45 cm (Museum of Applied Arts,
Budapest)*

■ Sok évvel ezelőtt Horváth Márton elmondta egy álmát: *„Álmomban egy üvegtő partján álltam, de az volt a különös, hogy oda lehetett menni a széléhez, nem éreztem forróságot, pedig az olvadt üvegnek iszonyúan forrónak kellett volna lennie. Mégis, álmomban megtörtént az, ami ébren nem lehetséges: közel mentem az üvegtőhoz, és bele-néztem, mint egy tükörbe.”*

Talán ott, akkor, abban a tükörben látta meg azokat a csodákat, amiket később – jobb híján – Horváth Márton üvegeinek nevezünk. Közöttük mintha titokzatos kertben járnánk: villognak, irizálnak, – mint a rózsabogár szárnya – zöld-arany üvegfelületek, rajtuk kék levelek hullnak, fémesen fénylő szírom-formák lebegnek, sötétlő indák kanyarognak, fehér ködben jégvirágok nyílnak, mélyarany-ibolyaszín hullámok fodrozódnak, jégmadár-szárnyak legyintik meg az arcunkat, s lábunkhoz ezüst júdáspénzek peregnek... Mindez együtt talán jelképe egy régi kertnek, egy sosem-volt és mégis létező kertnek, ahová visszavágyunk.

Ahhoz, hogy ezt a törékeny varázslatot valaki létre tudja hozni, évtizedek kőkemény munkájára van szükség. Hosszú, fáradságos út vezet ideig, a mesterség alázatos megtanulásával töltött évek, és egy erős hit abban, hogy meg tudja cselekedni a csodát. Horváth Márton sok ezer munkaórát töltött a forró üveg mellett, maga fújva üvegbuborékait vagy vezényelve üvegfúvó társait. Keze alatt minden az üvegfúvó pipa végén alakul ki a több száz fokok, izzó, képlékeny anyagból, sohasem utólag, sohasem festéssel, gravírozással, csiszolással. Forma, szín együtt ömlik ki és szilárdul meg, mint a láva.

Horváth Márton tudja, hogyan kell a forró anyagot gyors mozdulatokkal, végtelenül pontos koreográfiával alakítani, előre megtervezve és mégis a pillanat ihlete szerint. Belefújni az üvegbuborékba, visszadugni a kemence paraszába, kiemelni, újra belefújni, rácsavarni a második, más színű üvegréteget, az izzó buborékot belebuktatni sokszínű fémsók porába, rá-

Fotó: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest

fújni leheletnyi aranyat, újra belefújni, megpörgetni a rúd végén, közben hull a verejtek, közben fölhasan a kiáltás, ha a védőkesztyűn át is megégeti kezét az üveg.

Művészpályája elején, 1975-ben alapító tagja a Manuál művészcsoporthoz Péter Vladimírral, Bán Mariannal, Péreli Zsuzsával, Szilágyi Júliával, Szilasi Annával, akik a kézművesség becsületére esküdtek föl, fölemelve azt a „magas művészetek” közé. Ekkor születnek meg Horváth Márton „magra forgatott”, egyenként megmunkált üveggyöngyei, amelyek mint-

**Horváth Márton:
Ékszer-együttes –
nyakék, karkötő, gyűrű
és fülönfüggők /
Márton Horváth: Jewel-
set – necklace,
bracelet, ring and
earrings**

[Budapest, 1974]
*magra forgatott,
anyagában kobalttal
színezett, fehér
opaküveg rátétes
gyöngyökből fűzött,
nyakék: Ø 23,5 cm;
karkötő: Ø 24 cm;
gyűrű: 3,5 x 3,5 cm,
fülönfüggők hossza:
7,5 cm (Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
core-formed, beads of
cobalt-coloured glass
with white opaque
appliqué, necklace:
Ø 23,5 cm; bracelet:
Ø 24 cm; ring:
3,5 x 3,5 cm, earrings
length: 7,5 cm
(Museum of Applied
Arts, Budapest)*

Fotó: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest

**Horváth Márton:
Redukált üvegek
(három edény a
sorozatból) / Márton
Horváth: Reduced
Glasses (three vessels
from the series)**

[Budapest, 1981]
*fúvott, anyagában
fém-oxidokkal
színezett, irizáló
felületű üvegek
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
blown glass, coloured
with metal-oxides
in its raw material,
with iridescent surface
(Museum of Applied
Arts, Budapest) [9 x
Ø 13,5 cm; 12 x Ø 14
cm; 12 x Ø 12 cm]*

ha egyiptomi sírkamrákból, római szarkofágokból, vagy akár honfoglalás kori magyar sírokból kerültek volna elő. Később visszanyúlt a magyar üvegművesség 18–19. századi hagyományaihoz is fehér és kék üvegből öntött, koronás címeres, angyalszárnyas, kicsi fali szenteltvíztartóival. És készített bronzindákon növe opálüveg-virágkehely lámpákat, előhívott titkos kertje növényeiből különös tökformákat, száras üvegvirágokat.

De – úgy érzem – munkássága arany csúcsait irizáló üvegeivel érte el. Büszke volt rá, hogy ez magyar találmány: Pantocsek Leó felvidéki orvos, természet-tudós, feltaláló kísérletezett ki először ezüstfényű, halvány szivárványszínekkel irizáló üvegeket – elérve ezzel az antik üvegek szivárványjátékait –, néhány karcsú, kifinomult darabot máig őriz belőlük az Iparművészeti Múzeum. Az 1862-es londoni, majd az 1867-es és 1878-as párizsi világkiállításon megcsodálták ezeket. Az amerikai Louis Comfort Tiffany 1879-ben alapított New York-i gyárában kezdett irizáló üvegeket gyártani, ő – Pantocsekkel ellentétben – nem mulasztotta el szabadalmaztatni az eljárást, amelyet

világsikerre visz, amelynek révén a szecesszió virágoskertjében fantasztikus virágok nyílnak.

Horváth Márton – Pantocsek ezüstfényű és Tiffany aranyfényű üvegeinek bővületében – újra felfedezte, visszahozta a kortárs üvegművészetbe a szecesszió óta jóformán elfelejtett irizáló üvegvarázslatot, s a 20–21. század szellemében megújította azt. Ehhez ismernie kellett a fémek, fémsók, a kvarc, a homok titkait, kicsit kémikusnak, kicsit fizikusnak, kicsit botanikusnak kellett lennie – organikus formák tudójának. Egyszerre precíz mesterembernek és álomlátó, varázslat-tevő művésznek, egyszerre hangszerkészítő Stradivarinak és zeneszerző-virtuóz Paganininnek. Abban az üvegművészetben, amit Horváth Márton művel, nem válik szét a kettő. Minden munkája egyszeri csoda, nincs sorozatgyártás, mindegyik egyszeri és megismételhetetlen, mint az ember. Irizáló üvegei *üveglények*, magas fokú mesterségbeli tudás és egy egészen különös irányú fantázia teremtményei. Unikumok, nemes, előkelő darabok.

Ma már nincs értelme, nem is lehet mereven szétválasztani iparművészetet és képzőművészetet, kéz-

művészetet és „grand art”-nak nevezett „magas művészetet”. De ha még léteznének is – egymástól elkülönítve – ezek a fogalmak a 21. században, a leomlott válaszfalak, a szabad áramlatok századában, akkor is azt gondolom, hogy amit Horváth Márton csinált, az GRAND ART. Csupa nagybetűvel. Ő az üveg *lelkét* fogalmazta meg. Vázának, tálnak *látszó* üvegeinek egyedi címeket adott, hiszen ezek tárgyformákat viselő térbeli képek, szobrok, ha úgy tetszik. Növényi motívumai sohasem konkrétak, az üveg *van is, nincs is* jellegének megfelelően mindegyik *olyan, mintha*: organikus nonfiguratív.

Címei közül néhány (néha évszámot is fűz hozzájuk): zömök arany edény oldalán szenvedélyesen gyűrődő vonal: *Zöld hullám*. Alacsony vázaforma aranyán spirálisan csavarodó, fölfelé törő zöld-arany selyemszalagok: *Kertem reményekkel*. Fehér-ezüst gömbformán ezüstös zsinórháló szövődéke: *Gyöngyből nőttem* (1980). Áttetsző, halványan irizáló, ezüstfényű tál: *Hódolat Pantocsek Leó Valentinnak* (1985). Hópelyhes, gyöngyfényű legyezőváza: *Menyasszony*. Mélyarany, barna-zöld váza plasztikusan leomló csík-zuhataggal: *Szomorúfűz-váza* (1993). Karcsú arany váza, körbefutó

zöld-aranyvörös hullámokkal: *Színes őszi szél*. Mélyzöld, violaszín hullámos váza: *Kikötő* (1998). Kicsi arany üvegedény, hulló, csavarodó levelekkel: *Lebujlás aranyban – Orsi lányom emlékére* (2000). Mélyarany, alacsony váza mélykék levelekkel: *Levelek aranyban* (1996). Derékban karcsúsodó, ibolyaszínből zöldre váltó, lágyan ívelő váza: *Hódolat Zsolnay Vilmosnak* (1994). Vastag falú, zömök váza-edényen zöld-arany táj hullámzik, Van Gogh képeit idéző: *Üdvösség, Van Gogh* (1996). És a *Tájam fá*i edények szívet szorító sorozata, rajtuk mintha arany tóban tükröződő kéksötét indák élnek titokzatos életüket...

Különös, Horváth Márton-i, régi-új műfaj a levélnehezék. Tenyerbe férő, irizáló gömbök, ő maga „tárgyhaikuknak” nevezte őket. Rajtuk néha íriszformák hajladoznak, árnyékos erdei tavak buborékai kéklennek, zúzvara szikrázik. Egy sötétarany, mélylila gömb címe: *A túlélő*. A levélnehezékek mintha Horváth Márton haikujának – a versnek is mestere volt – megtestesülései lennének: „*Duzzad a tavasz / Kivirít a nyár / Színes őszi szél / Kisöpör a tél*”.

2002-ben készült portréfilmjében (*Jelenlét aranyban*, MTV, rendező: B. Farkas Tamás) Horváth Márton

**Horváth Márton:
Redukált üvegek
(üvegszál rátétes
edények a sorozatból) /
Márton Horváth:
Reduced Glasses
(vessels with glass
fibre applications from
the series)**

[Budapest, 1981]
*formába fűvott üveg,
zöld alapüvegre
csavart szálakkal,
irizáló felülettel
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
glass blown into a
mould with fibres
twisted on green glass,
with iridescent surface
(Museum of Applied
Arts, Budapest)
[11,5 x Ø 9 cm;
9,6 x Ø 14,5 cm]*

**Horváth Márton:
Díszüveg – A Mahák
érkezése / Márton
Horváth: Decorative
glass—The Coming
of the Mahas**

[Bárdudvarnok,
2007] *fúvott,
anyagában színezett,
száldíszes, irizáló
felületű üveg,
magasság: 12,2 cm,
talp Ø: 11,7 x 9,2 cm
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
blown glass, coloured
in its raw material,
with fibre decoration
and iridescent surface,
height: 12,2 cm,
base
Ø: 11,7 x 9,2 cm
(Museum of Applied
Arts, Budapest)*

ezt mondta: „Minden munkám felkészülés a Nagy Mű-
re. A Nagy Üvegablakra. Ha majd jön ez a feladat, hogy
készen találjon.” Amikor Budán, a Lágymányoson föl-

épült a Magyar Szentek temploma, Horváth Márton
elképzelte oda egy üvegablakot. A magyar szentekhez
a pipacsot asszociálta, ezt a nagyon magyar vadvirá-

Fotó: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest

got. Talán Juhász Gyula versére is gondolt: „*Pipacsot éget a kövér batárra / A lángoló magyar nyár tűzvarázsa.*”

Az üveglablak alján égőpiros pipacsmező lett volna, nem valóságos pipacsok persze, inkább – Horváth Márton-i módra – a pipacsok lelke. A virágfejek felfelé szállnak, egyre halványabbak, végül fönna magasban, egy szellemi térben már hófehér lélekvirágok lebegnek. Ennél szebb jelképét a magyar szenteknek alig lehet elképzelni. Elgondoltam, milyen lenne Horváth Márton üveglablaka a templombelsőben. Átsüt rajta a nap, lángra gyújtja alul a pipacsmezőt s ezüst ragyogásba vonja fent a fehér pipacsfelhőt. Ezek piros és ezüst fényfoltokat vetítenek a templom padlójára. Lassan lemegy mögöttük a nap, kialszanak először a tűzpiros fényfoltok, fenn a fehér pipacsok még világítanak, azután ez a holdsugár-fény is megszűnik, már csak sejteni lehet a földi és égi virágmezőt. Horváth Márton üveglablaka a Magyar Szentek templomában nem valósult meg. Az építetők más, konkrétabb történetet kértek oda, másoktól.

(*Megnyitőbeszéd, szerkesztett változat. Elhangzott 2005. augusztus 27-én, az isaszegi Kúria Galériában, Horváth Márton kiállításán.*)

EPILOGUS, 2013

A *Jelenlét aranyban* című filmben Horváth Márton ezt mondta anyagáról, a tünékenyről, a megfoghatatlanságról, ami van és még sincs: „*Az üveg, az valami más...*” A film záró képsora: József nádor egykori alcsúti kastélyának valaha-volt parkjában szellemfal áll. A kastélyt a második világháborúban és utána lerombolták, széthordták. Egyetlen oromfallal nem bírtak: felfutó lépcsősor tetején kísérteties falmező, üresen ásító ablakokkal, amiken átsüt a nap, mögöttük, az egykori termék helyén elvadult fák hajladoznak. Ha benézünk az ablakokon, egy pillanatra áll a kastély, aztán eltűnik mégis. Horváth Márton a késő őszi, hosszú árnyékot rajzoló, délutáni nap fényében lassan felhordta a lépcsőkre üvegeit. Aztán kilépett a kertbe, arany levelek közé.

Horváth Márton 72 éves korában elment abba a tiszta kertbe, amelyről sokszor álmodott, amelyet

üvegein megidézett. Ránk hagyta tárgyait. Belőlük több már nem készül. „Kész a leltár”. Jól kell őriznünk őket, hiszen azt mondta: „*Csak a rossz üveg törik el, a jóra vigyáznak.*”

KERNÁCS GABRIELLA
művészettörténész

■ Nagyon sok tárgy társaságában lakom. Jövök haza, és nézem Marci üvegeit, szem előtt vannak, most különösen. Ha van a vázában virág, vagy ha nincs, a jelenlétük semmit sem veszített a fontosságukból. Márpedig ez nem csekélység, az igazi műtárgy ugyanis megunhatatlanul sugárzik.

Nem lehet Marciról múlt időben írni. Egy ragyogóan kedves, vonzó személyiség, életigenlő, szorgalmas, tehetséges, nagyevő, az életet élvező, újat kereső és a régivel testvéri viszonyban élő, alkotó ember – öröké itt marad. Hiszen már múzeuma van Sümegyen, a Püspöki Palotában, egy fantasztikus szoba. Kissé lepusztult volt az épület, amikor ott voltunk, a helyieknek alig sikerült megmenteni a teljes pusztulástól. A korszak bizarr szerencséje (a gyűjtemény az emeleten van), belső ablaka kápolnára néz le, amely tökéletes épségben úszta meg a szocializmust, ugyanis befalazták, nehogy „megrontsa az ifjúságot”.

Lényegében együtt terveztük a múzeum bútorait, a tárlókat apró színes üveggöccsökkel díszítette.

A hetvenes években ismerkedtünk meg, a mi iparművész-csoportunk a Prizma 13 volt, az övéké a Manuál, közös kiállításunk is volt, nem ismertünk ellentéteket. Lestük egymás munkáit, és mindannyian arra törekedtünk, hogy az iparművészet rangja, ismertsége javuljon.

Marcit több mint húsz egyéni kiállítása, számtalan csoportos kiállításon való részvétele, itthon és külföldön ismertté tette. Művei rangos közgyűjtemények becses darabjai. Ha valakinek jelentős alkalomból ajándékot szándékoztunk adni, elmentünk Marcihoz. Repülnek az évek, régen nem találkoztunk, azt sem tudtam, hogy beteg.

Biztos vagyok abban, hogy odafönt is szeretni fogják!

MEZEI GÁBOR
belsőépítész

**Horváth Márton:
Kétsoros nyakék
(részlet). A művész
jelzése a nyakék egyik
gyöngyszemén /
Márton Horváth:
Double stranded
necklace (detail)
with the artist's sign on
one of the beads**

Fotó: Ament Gellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest

